Unikāls dekoratīvais krāsojums

Pēteris Uzkalns
Foto: AS Būvuzņēmums Restaurators arhīvs

Kultūras ministrijas kamīnzālē atjaunoti nacionālā romantisma stila pamatlicēja mākslinieka Jūlija Madernieka dekoratīvā krāsojuma fragmenti. Tie tapuši pagājušā gadsimta sākumā un nejauši atklāti restaurācijas darbu laikā. Šis ir unikāls mākslas mantojums, kas tagad daļēji atklāts apskatei un saglabāts nākamajām paaudzēm.

Restauratore Inese Ozoliņa.

Negaidīts atradums pārsteidz speciālistus

Restaurācijas darbi Kultūras ministrijas kamīnzālē sākās 2016. gada vasaras sākumā, bet to izpilde prasīja trīs mēnešus vairāk, nekā sākotnēji bija paredzēts, jo atklājās kas tāds, par ko iepriekš neviens nenojauta – Jūlija Madernieka dekoratīvais sienu krāsojums. «Tagad tas restaurēts saudzīgā tehnikā, lai nesabojātu unikālo atradumu un daļēji atklātu apskatei,» skaidro restauratore Inese Ozoliņa. Nacionālā romantisma stilā darinātais polihromais sienu krāsojums tapis pagājušā gadsimta divdesmitajos gados un atklāts izpētes laikā, ko saskaņā ar VAS *Valsts nekustamie īpašumi* pasūtījumu Kultūras ministrijas kamīnzālē veica AS *Būvuzņēmums Restaurators* speciālisti. Unikālā krāsojuma fragmenti atrasti pēc iebūvēto krēslu un atsevišķu koka paneļu demontāžas.

Tagadējā Kultūras ministrijas četrstāvu mūra ēka būvēta 1873. gadā pēc arhitekta Heinriha Kārļa Šēla projekta kā savrupmāja. No vēsturiskās informācijas par ēku zināms, ka 20. gadsimta 20.–30. gados tajā atradusies Ārlietu ministrijas rezidence, bet padomju gados – sadraudzības biedrība ar tautiešiem ārzemēs, kuras darbība bija Valsts drošības komitejas (VDK) uzmanības centrā. Šajā laika periodā kamīnzāles sienas vairākkārt pārkrāsotas, tādējādi

Jūlijs Madernieks (1870–1955)

- Spilgts sava laikmeta latviešu gleznotājs, interjerists, pedagogs un mākslas kritiķis, arī nacionālā romantisma stila novirziena pamatlicējs Latvijas mākslā.
- Madernieks mācījās Rīgas Vācu amatniecības skolā, tad Pēterburgas Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas Dekoratīvās glezniecības nodaļā; iesaistījās latviešu mākslinieku apvienības *Rūķis* darbībā.
- Papildināja zināšanas Berlīnē, Drēzdenē un Parīzē, kur apmeklēja Parīzes Mākslas akadēmijas (*École-des Beaux-Arts*) darbnīcas un Kolarosi akadēmiju (*Académie Colarossi*).
- No 1900. līdz 1902. gadam dzīvoja Pēterburgā, gleznoja un pelnījās ar lietišķās grafikas darbiem: plakātiem, pastkartēm.
- 1902. gadā pārcēlās uz Rīgu un strādāja grafikas, kā arī interjera un lietišķās mākslas nozarēs.
- Rīgā projektēja dzīvokļu interjeru dekoratīvo noformējumu un darināja mēbeļu projektus.
- 20. gadsimta sākumā mākslinieks pievērsās pedagoģiskajai darbībai, nodibinot savu mākslas studiju *J.Madernieka zīmēšanas un gleznošanas darbnīca*.
- Pirmo pasaules karu Madernieks pavadīja Maskavā un 1920. gada aprīlī atgriezās Rīgā. Strādāja par zīmēšanas skolotāju Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā.
- Pagājušā gadsimta 20. gadu vidū J. Madernieks strādāja pie administratīva tipa interjeru risinājumiem, kur atbilstoši izvirzītajam uzdevumam un telpu reprezentācijas raksturam veidoja dekoratīvi ornamentālus griestu un sienu gleznojumus.

vēsturiskie dekoratīvie krāsojumi palika apslēpti zem divām, vietām pat zem trim kaļķa un eļļas krāsu kārtām. Tas arī bija iemesls, kāpēc izpētes grupas speciālisti un restauratori sākotnēji pat nenojauta, ka tur slēpjas kas vairāk. Tikai pateicoties rūpīgajai izpētei, atklājās, ka zem šīm vietām nevīžīgi uzklātajām krāsu kārtām ir saglabājušies J. Madernieka sevišķi smalkajā tehnikā darinātie polihromie krāsojumi, kas restaurācijas procesa laikā daļēji atjaunoti.

«Šīs zāles kā telpas plānojums nav mainījies no ēkas celtniecības sākuma līdz pat mūsdienām,» skaidro VAS *Valsts nekustamie īpašumi* Būvniecības procesa vadības daļas būvniecības projektu vadītājs Kārlis Karlsons. Izmaiņas skārušas vienīgi kamīna atrašanās vietu, kas mainīta 1909./10. gadā. Kamīnzāle ir taisnstūra plānojuma simetriska telpa ar durvīm abās gala sienās, no kurām vienas ved uz blakus esošo lielo zāli, bet otras – uz darba kabinetu. Telpa ir tikai 4x5,2 metru liela ar klusinātu gaismu, un šajā noskaņā lieliski iederas J. Madernieka dekoratīvie krāsojumi.

To, ka vērtīgais atradums patiešām varētu būt J. Madernieka roku darbs, kas veidots pagājušā gadsimta sākumposmā, apstiprinājuši arī arhitekti Daiga Lēvalde un Jānis Dripe un Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas speciālisti. Atrastais krāsojums daudzviet bija bojāts – noskaldīti sienu stūri ar visu apdari, tam bija daudz tehnisku bojājumu elektrības instalāciju izveides vietās, kas ierīkotas vēlākā laika periodā. Sienu krāsojuma apdare, kas atrodas tuvāk kamīnam, vietām pārdegusi un kļuvusi trausla, zaudējusi sasaisti ar pamatni. Lai nesabojātu un vienlaikus atjaunotu vērtīgo atradumu, sienu dekoratīvā apdare pārkrāsota ar pelēki brūnu krīta un līmes krāsu, dažās zonās arī ar melnu eļļas krāsu.

«Pēc restaurācijas daļa vēsturiskā krāsojuma fragmentu ir eksponēti īpašā 2,30 x 0,70 metru ekspozīcijas laukumā, kas

Jaunums!

Tagad esam pieejami arī internetā!

Izmantojiet iespēju apskatīt plašo preču sortimentu un veikt pasūtījumus internetā!

www.sanistal.lv

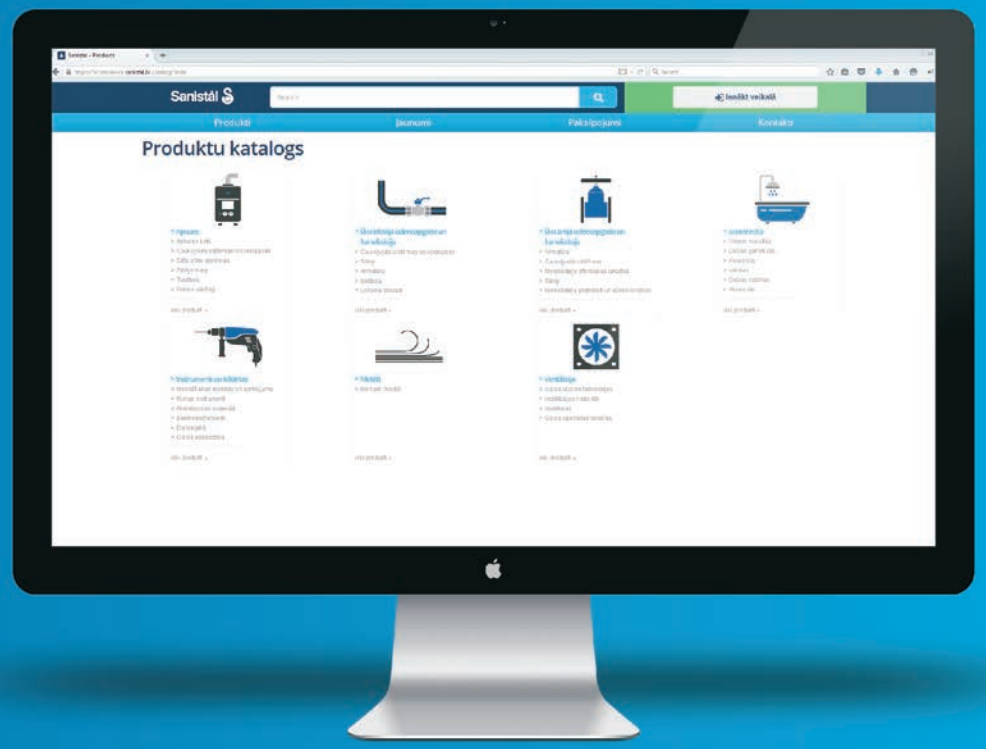

Sanistål

atrodas pie kamīnzāles ieejas durvīm un harmoniski iekļaujas telpas kopējā interjerā, stāsta I. Ozoliņa. «To tagad var aplūkot ikviens Kultūras ministrijas apmeklētājs.» Ekspozīcijas laukumā krāsu slāņi restaurācijas gaitā vispirms mehāniski attīrīti ar instrumentiem un skalpeli, izmantojot arī spirta un destilētā ūdens šķīdumu, variējot proporcijas pēc nepieciešamības. Virsma tīrīta ar kokvilnas vates tamponu un lupatiņām, dzēšgumijām un otām. «Darba gaitā neizmantojām ķimikālijas, lai neizmainītos krāsu toņi,» piebilst speciāliste. Saskaņā ar kamīnzāles projektu, ekspozīcijas laukumam priekšā novietots plastikāts, kas iestiprināts koka rāmī.

Daļa J. Madernieka dekoratīvā krāsojuma fragmentu ir iekonservēta nākamajām paaudzēm un uz ilgiem gadu desmitiem paslēpta zem kamīnzāles sienu koka apdares. Šos fragmentus var apskatīt tikai attēlos, kas uzņemti restaurācijas darbu laikā. AS *Būvuzņēmums Restaurators* valdes priekšsēdētājs Mareks Mamajs skaidro, ka J. Madernieka unikālie krāsojumi nebūt nav vienīgais interesantais šajā projektā. «Restaurācijas gaitā atjaunots vēsturiskais kamīns, parkets un telpas griesti ar visiem to dekoratīvajiem elementiem, veikta ļoti interesanta apdares restaurācija koka sienu paneļiem, ko rotā gobelēnu fragmenti un nelieli gleznojumi. Patiesībā tā gadās reti, kad kādā salīdzinoši mazā telpā vienkopus jāveic tik daudzveidīgi restaurācijas darbi, kurus šajā gadījumā realizēja saliedēta un profesionāla restauratoru komanda.»

Atklājums prasīja papildu darbu

Kamīnzāles atjaunošana sākās ar koka paneļu restaurāciju. Pēc sekundārā lakojuma noņemšanas un zudumu protezēšanas bija redzams, ka atšķirīgie paneļu materiāli ir jāpietonē pēc tumšākajiem masīva elementiem, lai telpa vizuāli nekļūtu raiba. Kā galaapdare izmantots lakojums ar šellaku. Panelējuma sistēmā esošos iebūvētos krēslus pārsēja, atjaunoja jūras zāļu pildījumu un tapsēja ar ādu (krēslu atjaunošanas laikā uz tiem konstatēja nelielus tumši sarkanus diegus, kas varētu būt no to sākotnējā auduma). Tāpat tika attīrīti paneļos esošie gobelēni un glezniņas, kā arī marmors kamīna apdarē un vitrāža.

«Restaurējot telpas panelējumu un demontējot iebūvētos krēslus, uz sienas zem

Uzziņai

- Tagadējā Kultūras ministrijas ēka Rīgā, K. Valdemāra ielā 11a, celta 1873. gadā pēc arhitekta Heinriha Kārļa Šēla projekta, kurš bija arī šā gruntsgabala īpašnieks.
- Sākotnēji dzīvojamā ēka izcēlās ar greznām reprezentācijas telpām, ieskaitot kamīnzāli, dzīvojamās un guļamtelpas, kā arī palīgtelpas.
- Ēka celta eklektikas stilā.
- Šī savrupmāja savulaik bija viena no greznākajām bulvāru apbūvē. Tai piekļaujas neliels priekšdārziņš pret A. Pumpura ielu, radot līdzību ar villu.
- Pie galvenās ieejas atrodas lievenis.
- Ēkas 1. stāvā saglabājušās vairākas reprezentatīva rakstura telpas.
- Ēkai piekļaujas zirgu stallis ar sētnieka dzīvokli otrajā stāvā.

Heinrihs Kārlis Šēls (1829–1909) bija viens no ievērojamākajiem 19. gadsimta beigu Rīgas arhitektiem, būvfirmas *Šēls un Šefels* līdzīpašnieks. Pēc Heinriha Šēla projektiem 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā Rīgā uzcelti vairāk nekā 40 nami: rūpnīcas, baznīcas, biroju un veikalu ēkas, īres nami un savrupmājas.

sekundārā pārkrāsojuma atklājās vecāki dekoratīva sienu krāsojuma fragmenti ar koloristiski un ornamentāli bagātīgu zīmējumu nacionālā romantisma stilistikā,» stāsta SIA *Arhitektoniskās izpētes grupa* arhitekte, izpētes grupas vadītāja Daiga Lēvalde. «Sienas cokoldaļā iluzorā zaļpelēkā tonī ar gaišāku ornamentu krāsota drapērija, kas stūros veido falti. Virs tā vairākos aktīvos toņos (dzeltens, sarkans, melns) krāsots ierāmēts paklājveida raksts. Bija redzams, ka krāsojums turpinās arī aiz nedemontētajiem paneļiem. Sīkākas izpētes gaitā kļuva skaidrs, ka, visticamāk, šīs apdares autors ir viens no latviešu profesionālās lietišķās mākslas pamatlicējiem Jūlijs Madernieks. To apliecināja vēsturiskā informācija par mākslinieka darbību Ārlietu ministrijā 20. gadsimta 20. gados.» Minētais fakts bija ļoti nozīmīgs kultūrvēsturisks atklājums gan kā konkrētās telpas vēsturiskais interjers, gan kā ievērojamā mākslinieka radošās darbības līdz šim nezināms paraugs. «Speciālistu grupa nolēma atsegt, eksponēt un iekļaut pašreizējā panelējuma sistēmā vienu no apdares fragmentiem,» turpina D. Lēvalde. «Izvēlētais fragments bija labā stāvoklī, bez ievērojamiem zudumiem, tāpēc saglabāts, izmantojot konservācijas metodi. Netika veikti nelielo zudumu papildinājumi. Fona tonī retušēja tikai lielākās bojājumu vietas un ailas malas labojumu.» Tādējādi kamīnzāles interjerā, ko pamatā veido 20. gadsimta 30. gadu panelējums, ir apvienotas dažādu periodu apdares liecības un interjera elementi, sākot no 19. gadsimta beigām līdz šodienai. «Tie organiski sadzīvo cits ar citu, neradot disharmoniju vai jucekli,» skaidro arhitekte.

Restauratoru, izpētes grupas darbinieku un citu iesaistīto speciālistu darbu Kultūras ministrijas kamīnzāles restaurācijā un jaunatklāto Jūlija Madernieka dekoratīvo krāsojumu atjaunošanu un iekļaušanu telpas interjerā atzinīgi vērtē arhitekts, Kultūras ministrijas eksperts Jānis Dripe: «Pilnībā restaurējot parketu un esošajā

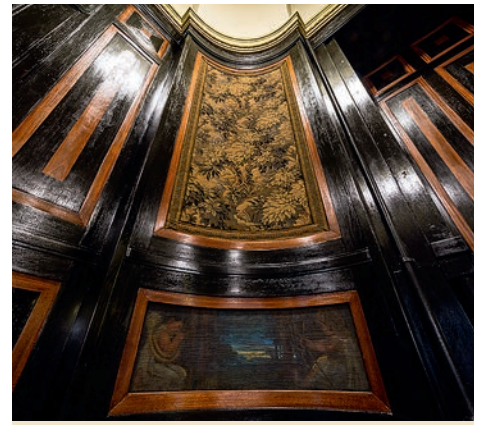

Darbi, kas veikti Kultūras ministrijas kamīnzāles apdares restaurācijā

- Griestu apdares restaurācija: griestu virsmas attīrīšana un izpēte; attīrīšana no pārkrāsojuma kārtām, saglabājot zondāžas laukumu; virsmas nostiprināšana; bojāto dzegas elementu rekonstrukcija; restaurētas defektu vietas ģipša veidojumos; krāsojuma rekonstrukcija.
- J. Madernieka interjera polihromā krāsojuma konservācija un restaurācija: restaurācijas darbu laikā demontētās koka paneļu apdares vietās tika atklāta mākslinieka J. Madernieka veidotā polihromā ornamentālā krāsojuma apdare, veikta tās izpēte un atbilstošas izmaiņas restaurācijas projektā, kas paredzēja polihromā krāsojuma konservāciju, daļēju restaurāciju un eksponēšanu; eksponējamais krāsojuma laukums attīrīts, un tā priekšā koka paneļa pildiņa vietā novietots caurspīdīgs plastikāts.
- Parketa grīdas restaurācija: demontēta 20. gadsimta otrās puses dēlīšu parketa grīda, atsedzot 19. gadsimta beigu vairogu parketu; veikta virsmas attīrīšana, defektu vietu špaktelēšana, slīpēšana un lakošana.

- Sienu koka paneļu restaurācija: atsevišķu paneļu daļu demontāža; sekundārā lakas slāņa noņemšana; protezētas materiālu zudumu vietas; novērstas ģeometriskās deformācijas; veikta tonēšana un pārklāšana ar šellaku; krēsliem atjaunots tapsējums.
- Kamīna restaurācija: marmora virsmas tīrīšana, nostiprināšana, trūkstošo vietu pieveidošana, grīdas plāksnes slīpēšana.
- Vitrāžu restaurācija: 20. gadsimta sākuma vitrāža pārsvinota, nomainīti plīsušie stikli, vitrāža ievietota jaunā metāla rāmī un ailā ievietots mākslīgais apgaismojums.
- Gleznojumu restaurācija liekto apdares paneļu horizontālajos pildiņos; attīrīšana no putekļiem; krāsas slāņa nostiprināšana, retuša.
- Gobelēnu restaurācija: attīrīšana no putekļiem un netīrumiem.
- Ieejas portāla un kāpņu rekonstrukcija un restaurācija.

telpas paneļu apdarē veiksmīgi iekļaujot Jūlija Madernieka dekoratīvā krāsojuma joslu, izdevies radīt pārliecinošu kamīnzāles interjera un iekārtas elementu kopumu, kas ne vien akcentē ēkas sākotnējo arhitektonisko vērtību, bet arī parāda divas vēlākās pārbūves (tādas veiktas 20. gadsimta sākumā un 1936. gadā). Un to visu veiksmīgi papildina arhitekta Alda Circeņa speciāli šai telpai veidotais mūsdienīgu mēbeļu komplekts.»

Kā Latvijas pirmā brīvvalsts laika ārlietu ministru rezidence Kultūras ministrijas ēka ir valsts nozīmes vēstures piemineklis (Nr. 9019) un vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis (Nr. 8199). Tā ir daļa no valsts nozīmes pilsētbūvniecības pieminekļa *Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs* (Nr. 7442) un *UNESCO* pasaules mantojuma objekta *Rīgas vēsturiskais centrs*. J. Madernieka ornamentālā sienu gleznojuma daļēja restaurācija un eksponēšana, kā arī 19. gadsimta beigu vairogu parketa atsegšana un restaurācija ievērojami paaugstinājusi restaurācijas projekta kvalitāti un konkrētās telpas kultūrvēsturisko vērtību. BI

AEROC
AKUSTISKĀ SIENA

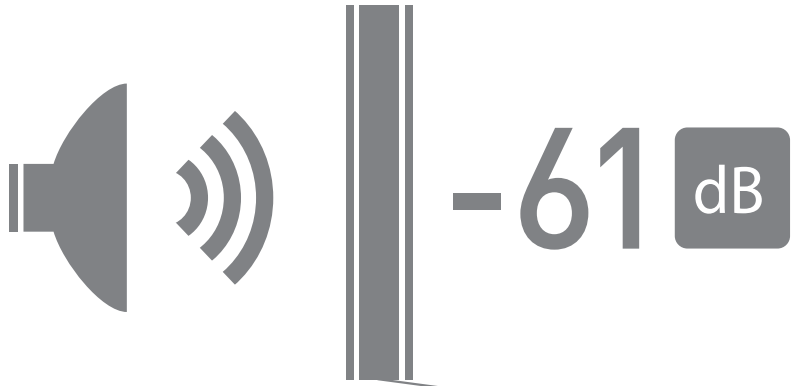

1 AEROC Acoustic 150mm

2 Minerālās vates līme

3 Minerālā vate 30mm

4 Gaisa sprauga 20mm

5 AEROC Acoustic 100mm

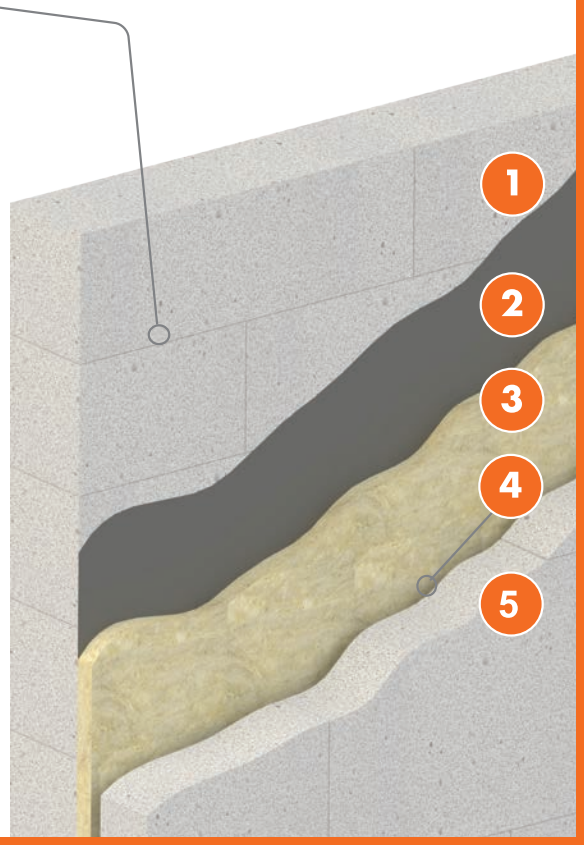

www.aeroc.lv

AEROC
VIEGLI BŪVĒT